

Hejtman: dohoda o Turóvu zlepšila česko-polské vztahy

03. 02. 2023 12:09

Rok uplynul od doby, kdy premiéři České a Polské republiky podepsali mezivládní dohodu o spolupráci při řešení dopadů těžby hnědého uhlí v povrchovém dole Turów. Díky ní kraj obdržel 35 milionů eur určených na vybudování nových zdrojů vody pro obce u hranic a zároveň na sledování kvality ovzduší, hluku, poklesu terénu a výši prašnosti na česko-polské hranici blízko dolu.

„Společná smlouva mezi českou a polskou stranou je dobrou platformou pro další spolupráci a představuje posun k lepšímu ve společné komunikaci. Již nyní všichni vnímáme, že se zlepšila vzájemná informovanost. Za rok od podpisu se vzájemné vztahy posunuly od rovin sporů k řešení technických záležitostí, které smlouva obsahuje,“ prohlásil hejtman Martin Půta.

Splnila mezivládní dohoda to, co měla?

To, zda smlouva zcela naplňuje očekávání obou stran, se ještě ukáže, nicméně představuje nástroj, díky němuž se významně zlepšila vzájemná komunikace. Disponujeme výsledky průběžných měření úrovně hluku, prašnosti i poklesu terénu, dokážeme porovnávat data z měření hladiny podzemních vod ve všech geologických vrstvách. Posuzování skutečného dopadu těžby na české území považuji za velmi důležité. Prvním klíčovým bodem bude letošní červen, kdy by měla polská strana prokázat, že podzemní těsnící stěna, kterou vybudovali, opravdu funguje.

Součástí dohody je také vybudování ochranného zemního valu u česko-polské hranice, který zajistí snížení dopadů v oblasti hluku, kvality ovzduší a světelného znečištění. Kdy vznikne?

V rámci návštěvy polského velvyslance Mateusza Gniazdowského v kraji jsem se setkal s ředitelem dolu Turów *Stawomirem Wochnou* a podle informací, které mám k dispozici, by se měl na jaře začít budovat. Projektová dokumentace je připravena, vyřízeno by mělo být i

potřebné povolení, které vydává báňský úřad. Předpokládám tedy, že letos na podzim bude val vystavěn a osázen zelení. Obyvatelé Uhelné se na nedávném setkání s panem velvyslancem sice netajili tím, že by bylo lepší, kdyby se býval val vybudoval už před několika lety, jenže v té době ještě žádná česko-polská dohoda neexistovala a my jsme neměli reálnou možnost něco takového po investorovi požadovat. Nadále platí, že pokud polská strana nepostaví val, nebude se moci přibližovat s těžbou k hranicím.

Podle dohody se bedlivě sleduje kvalita ovzduší, hluk, případné poklesy terénu a úroveň prašnosti. Síť monitorovacích stanic je už kompletní nebo se bude ještě doplňovat?

Síť monitorovacích stanic na měření hluku je prakticky kompletní, ještě se debatuje o doplnění jednoho měřicího bodu. Stanice na měření prašnosti jsou taky všechny, jsou nainstalovány i body, které mají měřit případný pokles terénu. Zatím, až na jednorázové překročení limitů hluku, o kterém se odborníci dohadovali, zda bylo způsobeno těžbou nebo ne, požadované hodnoty překračovány nejsou. Nyní diskutujeme s obyvateli domů v blízkosti dolu o umístění měřících stanic, které se zaměří na to, zda nepraskají zdi nebo nedochází k posunu v podélné ose. Přihlásilo se asi patnáct zájemců. Lidé jsou opatrní, protože nevědí úplně, co si pod měření mají představit. Způsob je jednoduchý: jde o elektronickou krabičku, jejíž instalace nepředstavuje výrazný stavební zásah do nemovitosti. Přenos dat je samočinný, takže není třeba umožňovat někomu pravidelně přístup k měřicímu bodu. Věřím, že zájemců se najde více – na toto měření máme ve smlouvě vyhrazenou nemalou sumu, navíc platí, že čím víc měřících stanic, tím přesnější výsledky.

Bude se měření stavu budov provádět jen v Uhelné, která je od dolu nejbliž, nebo i na dalších místech?

Na základě dohody s Hrádkem nad Nisou jsme vytypovali některé nemovitosti ve Václavicích, Uhelné a Oldřichově na Hranicích. Ne zvolili jsme tuto oblast náhodou – v polském protějšku Oldřichova, polském Kopaczówě, v minulosti lidé dostávali za škody na domech, způsobené důlní činností, náhrady.

Jak je to s možností žalovat polskou stranu za případné škody způsobené těžbou? Nedávno smlouvu kritizovali Greenpeace s tím, že kvůli uzavřené dohodě není možné Polsko žalovat a obraceli se s podnětem na Evropskou komisi.

Je to legitimní krok ekologických aktivistů, obrátili se na Ústavní soud, ten dospěl k závěru, že nemá žádnou možnost smlouvu posuzovat, uvidíme, jak se vyjádří komise. Není však pravda, že vlastníci nemovitostí nemohou žalovat polskou stranu za případné škody způsobené těžbou v dole. Naopak, data, které díky smlouvě získáváme, by mohla pro případnou žalobu být dobrým podkladem. Tvrzení, že někdo má škody na svém majetku, které by nebylo opřeno o podklady, měření a posudky, by u žádného soudu, ani českého, ani polského, nemohlo uspět.

Součástí dohody je otázka financí. Kromě jednorázové vysoké částky, kterou kraj obdržel, existuje také Fond malých projektů, který se bude naplňovat financemi průběžně. Jakým způsobem se tyto prostředky podařilo za rok využít?

Na účtu, který obsahuje sumu stanovenou česko-polskou vládní dohodou a dar od PGE Foundation, je i s úroky asi 860 milionů korun, které jsou zatím nedotčené. Předpokládáme, že

první stavba, kterou z těchto financí budeme hradit, začne letos na podzim. Bude jí posílení úpravny vody v Machníně, která bude vodou zásobovat oblast Václavic, Uhelné a Horního Vítkova. V příštím roce bude následovat budování přivaděče k Václavicím a Hornímu Vítkovu a pravděpodobně i výstavba vodovodů v těchto obcích. Zatím jsme tedy tyto peníze nepotřebovali, informovali jsme o tom PGE Foundation, protože máme ze smlouvy povinnost jednou za rok vypracovat shrnutí aktuální situace. Co se Fondu malých projektů týče, nyní se vyhodnocuje první kolo z peněz roku 2022. To znamená, že by se mělo rozdělit půl milionu eur za loňský rok a předpokládá se, že ještě v prvním čtvrtletí bude vypsána výzva na rok 2023 na další půlmilion eur na podporu projektů v bezprostředním okolí dolu.

S odstupem jednoho roku – myslíte, že podepsání smlouvy bylo správným krokem?

Dohoda mezi zeměmi byla správným krokem. Mezinárodní smlouvy se obvykle vyjednávají několik dlouhých roků – zde mohu připomenout smlouvu o peážní železnici mezi Hrádkem nad Nisou a Žitavou, na které se pracuje už dvacet let. Fakt, že tuto smlouvu se podařilo věcně dojednat za deset měsíců, lze označit za diplomatický úspěch. Je kompromisem, ale jsem přesvědčen, že bez ní bychom byli ve výrazně horší situaci, protože bychom neměli k dispozici relevantní data, dostávali bychom se k nim obtížně a zátěž česko-polských vztahů v ne úplně jednoduché situaci, v níž se nacházíme my i celá Evropa, by nám nic dobrého nepřinesla. V případě, že budou překračovány limity jednotlivých parametrů životního prostředí, lze požadovat nápravu. V případě, že nebude zjednána, se může Česká republika znovu obrátit na Evropský soudní dvůr. Podepsáním smlouvy jsme tak nesnížili svoje možnosti obrátit se v případě potřeby na nějakého vyššího rozhodce, pokud by nebyla dodržována. Chci vyjádřit přesvědčení, že fungovat bude, že si investor uvědomil, že čeští občané v okolí dolu jsou stejně důležití jako občané Polské republiky.